

Das Schöne. Ein philosophischer Versuch von Dr. Franz Palacký. Aus den Jahren 1821—1822. Als Manuscript gedruckt für den Verfasser. Prag 1872. Selbstverlag. — Stran 16 v male 8ce. — Tento spisek jest znova otištěn na prvím místě v následující sbírce:

Gedenkblätter. Auswahl von Denkschriften, Aufsätzen und Briefen aus den letzten 50 Jahren. Als Beitrag zur Zeitgeschichte herausgegeben von Franz Palacký. Prag 1874. Verlag von F. Tempsky. — Stran 313 v 8ce.

O stýcích a poměru sekty Waldenské k některým sektám v Čechách. Psal Dr. Frant. Palacký. — Stran 32 v 8ce. Zvláštní otiisk z Musejníka 1868, sv. 4. — Totěž německy:

Ueber die Beziehungen und das Verhältniss der Waldenser zu den ehemaligen Secten in Böhmen. Von Dr. Franz Palacký. (Aus der böhm. Museumszeitschrift 1868 übersetzt). Prag 1869. Verlag von F. Tempsky. — Stran 38 v 8ce.

Několik slov o náboženství a víře. Podává Frant. Palacký. (Zvláštní otiisk z Pokroku ze dne 21. října 1873). Nakladem vlastním. — Stran 8 v 8ce.

O roztržce v národu českém. Psal František Palacký. Vyřito z Pokroku 1875, 11. května čís. 130. — Stran 16 v 8ce.

Historická mapa Čech rozdělených na archidiakonáty a dekanáty 14ho století, w nižho jsau poznamenány řady 14ho věku, hrady, mnohé tvrze a j. v. R. 1847 navrhl František Palacký, r. 1874 doplnil Josef Kalousek. Nakladem Kr. České Učené Společnosti, w Praze. Byl 1847 w. Merklas, 1875 A. Knore. — K této mapě připojen vysvětlující text: De regni Bohemise mappa, historica commentarum Societatis Bohemicae, Josepho Kalousek. (Ex Actis Regiae Scientiarum Societatis Bohemicae, serie VI. tomo 8.) Praage 1876. Stran 39 ve kvartu. — Táž mapa s českým výkladem vyšla v Památkách Archeologických v díle X. v ročníku 1876.

Historiograf Palacký zamýšlel uspořádati nové vydání Dějin národu Českého v jazyku českém, jakmile dli druhý, na němž poslední pracoval, ukončen bude. Po jeho smrti v dorozumění s pozůstatky vypihuje toto přání nakladatel p. B. Tempský. Uznáno za vhodné, aby na počátek postavil se stručný životopis velikého dějepisce, i aby každý svazek nového vydání opatřen byl abecedním rejstříkem jmen a věcí, jenž by usnadnil hledání v tomto klassickém díle. K návrhu p. Dra. Frant. Lad. Riegera uvázal se v oboji tu práci níže podepsaný.

V Praze, v září 1876.

Dr. Josef Kalousek.

PŘEDMLUVA PRVNÍHO WYDÁNÍ.

(R. 1848.)

Wydávajje první tuto částku díla již od dáwna i chystaného i očekáwaného, nemohu opominauti, abych neosvědčil se o něm veřejně aspoň několika slowy.

Ode mládi neznal sem tužby wšelejší ani wšší pro wezdejší život swůj, nežli abych poslaunil mlowanému národu swému wěrným obrazem minulosti jeho, we kterémžtoby jako w zrcadle poznal sebe sám a spamatowal se w tom, čeho mu potřebí jest. Již z té přičiny mělo dílo mé sepsáno býti také jazykem i duchem národním; a snad bych owšem nikdy byl nestal se dějepiscem wíbec, kdybych byl hned od prwopočátku neobětowal se cele ke službě literatury české, bohuzel! ještě příliš chudé a zanedbané.

Pročěž přál bych, aby milí wlastenci naši nedomníwali se, že wydaw již několik částek díla swého jazykem německým, a teprw počinaje po česku, nedbal sem posawad na po-

třeba a žádosti jejich. Anobrž neostýchám se vyznati, že všecky dosavadní historické spisy své, newyjímaje žádného, považowal sem wždy a považuji ještě za předběžná takoička studia čili za paubé příprawy k dílu přítomnému; a že tudíž tyto „Dějiny národu českého“ pokládám za hlavní a poslední aučel weškerého dosawadního snažení swého.

K otwřenému wyznání tomuto musím však bez odkladu přidati také oswědčení druhé, a to neméně upřímné: že jakkoli wěrně snažil sem se, aby dílo mé mohlo slaužiti národu k užítku a mně samému ke cti, předece s bolestí widím a cítím, že jen velmi nedokonale podarilo se mi, nedostatečně jsauc téměř we každé své stránce; aniž pak mi již zbýwalo jiné wolení, nežli aneb odřící se nawždy nejmliejší své tužby a čáky, a potlačiti tudíž naprosto dílo nespokojující, — aneb podati je národu, jakéžkoli jest. I neprávím toho ani z přílišné skromnosti, ani z ukryté snad ctižádosti, ale z paubého puzení srdce a spolu z aumyslu, aby mi wolno bylo, poslaužiti laskawému čtenáři k dorozumění o způsobu a wýminkách dějepisu českého wúbec, a odhaliti tudíž prameny ty, ze kterýchž aspoň jedna částka nedostatkůw díla mého se prýší.

Nášemu národu není osudem přáno, aby zároveň jiným národům rozwjieti byl mohl po

wše časy žiwot swůj duchowní cestau přirozenau, během pokojným a organickým. Dwoji rána zasáhli téměř až do jádra žiwota toho, zrušila w něm půwodní srostlost a článkowitz; dwoji přewrat rozmekl nynějšek od někdejška tak dalece, že spojení jejich napotom již zbwaweno jest přirozeného základu interestůw materialních. Právník u nás není více powinen znáti celý swod zákonodárství národného; nechceli powýšiti ducha swého nade všední potřebu, již mu postačuje známost zákonůw teprw od wěku Josefa II wydáných. Stawové čestí a auředníci státní nacházejí také w Obnoweném zřízení zemském r. 1627 pewnau hráz, kteraužto překročiti jim ani nutno, aniž snad slušno jest. Tím se děje, že studium starožitnosti českých, jak wúbec tak i právních zwlastě, zanedbáno jest od dáwna na wysokých školách našich; široké pole dějepytu národného, nebywši wzdláwáno leč od několika ochotníkůw, leželo i leží až podnes tákořka ladem, a národ náš, při wší swé, abych tak řekl, ideální k dějinám lásce, octnul se posléze we hlubší jejich newědomosti a w auplnějším zapomenutí, nežli kdekoli jinde se stalo.

Zabraw se já již před pětmećtma lety do aukolu swého, bez učitele, bez pomocníka i beze jmění, musel sem předewším obrátiti

pozor swtj k zanedbaným po tu dobu pramennum dějin našich. Chodil sem po městech i krajinách, žičil se hojně prachem archivůw i bibliothek tytýž ještě nedotknutých, sbíral pečliwě všecky drobtý staročeského písemnictwí, wzácné i chatrné, jsa i písařem sobě sám, — blažený, kdykoli našla se w popeli minulosti jiskra, slibující rozbřesk nad polemí tmanu zapomennutí pokrytými! A však útěchy takowé dostáwalo se mi we skrowné míře; dobytá koryst na mále odpowídala úsilí a potřebám zpytatelowým. Předkové naši newalně starali se o duchowní potřeby potomkůw swých, zapisujice málo a zachowáwajice ještě méně. Protož i zásoba všeho toho, co mnoholetým snažením sebrati lze bylo, daleko ještě nepostačuje k jasnému prohlédnutí do všech obrůw šeré starožimosti; ještě wždy wysílá dějepzpytec otázek na tisíce nadarmo do temné a hluché noci wělkůw minulých; a i zableskujeli se mu tam něco po různu, býwá často pochybno, swětlo-li jest, anebo jen bludicka!

Jestli kdo, já jistě ctím zásluhy všech předchůdcůw swých v dějepisu českém, počna od Kosmasy Pražského až po Dobnera i Pelcla, i wděčen jsem hojného naučení ze spisůw jejich: ale křiwdu-li dím, seznamje o nich, že všickni předece ani zdaleka ještě dosti neučinili požadawkům prawé historiografie? Známosti

od nich nás došlé jsau w poměru k nesčíslnosti wýjewůw dějinných welmi chudé, a nepostačují ani k sestawení úplné řady holých fakt a hrubých takowka přiběhůw we vlasti: na ducha pak, ze kteréhož se dějiny prýštlily, na idey, které se jimi jewily, na mnohotwárné austrojí státu, na proměny stawůw a mrawůw w národu, na formy, w kterých žiwot obecný se pohybowal, — na tyto a podobné věci u nás za starodáwna téměř ani pozoru neobráceno, aniž pak nowější wěk mohl jich obmysliti, pokudkoli prameny dějin našich nejsou úplně sebrány a všestranně proskaumány; a jalli se kdo předece přemítati o tom na základu (jak obyčejně) bájek Hájkowých, bylo tím hůře.

Žádati ale w okolnostech takowých, abych já hned všemu všudy dosti učinil a sám jedním takowka rázem i půdu sobě snesl a připravil, i jádra zasadil a štěpowal, i do kwětu je hnal a zralé tudíž owoce z nich wywodil, — tuším že jest toho příliš pro tak slabé síly, jakowých já do sebe powědom jsem. Kdokoli skaumáním starožimosti naši se obíral, zkusil toho jistě, že každá její stránka požaduje sama celého člověka i celý žiwot jeho: i jakžby jeden jediný mohl na krátce postačiti ke všem? Pročež když po mně skaumatelé šťastnější — a kéž se nám jich brzy hojně dostane! — na-

leznau to, že mluvě o všelikém starém řádu i neřádu, zůstal sem tytýž jen jako na skopce, aniž proniknul až do jádra otázky: já nebudu moei než litowati, že mne nepředešli a nepoučili. Toho pak swědectwí od nich wždy se naději, že sem pravdy, jestli ne wšude do- byl, aspoň dobyti wšude wěrně a upřímně se snažil.

Milerád bylbych také w dle swém šetřil zákonůw skladby historické, jak co do řeči a slohu, tak i co do rozměru a držemnosti we wyprawowání swém; mámť zajisté za to, že ohledy takowými poznání pravdy netoliko netrpí, alebrž i usnadňuje se. Než, at nic nedím o nedostatečnosti swé, wadila mně i w této stránce chudost pramenůw našich, ježto o leh- kých wěcech někdy dosti mnohomluwné jsauce, důležitějších přitom často ani se nedotýkají. Dějepisný umělec nesmí tvořiti swobodně dle fantasie swé, ale jen podle podawkůw určitých a wěřohodných. I jakž tam lze bude upodobiti dílo krásoumné, kdež nedostává se ani potřebné k němu hmoty? Mnozí sehwalowalít arci za prostředek, uteči se k módě wěku našeho, jenž floskulemi wšewědaucích saustaw filosofických obalowati uči wšecky wyjewy, kterým ne- umíme nawrátiti forem jejich plastických: já wšak wyznám se upřímně, že nelibuji sobě w horowání onom neomylném, kteréžto zasa-

hujic daleko za meze zkušenosti a smyslnosti, s historií mnohem častěji se chybuje, nežli setkává.

Wětší a těžší částku přítomného díla wy- hotowil sem již za dwojího zimního w Itálii pobytu, w Římě 1838/9 a w Nizze 1844/5: a předece nebylo mi lze dříwe dokonati jeho a podati milým krajanům swým. Náwal na mne praci rozličných a pilných byl a jest ještě tak weliký, že mu odolati na vše strany ne- stačím. W posledních letech musel sem obrátiti se nejwíce studiiemi staročeského místopisu, ne- moha již ani déle bez nich obejítí se, ani čekati, ažby kdo jiný w ně se uwázał. Protož ačkoli bych rád byl we wydání tomto spo- řádal wyprawowání swé všelijak lépe, nežli w německých mých exemplářích se nalezá: wšak nemoha na ten čas dáti se do nowého proskauování celého pásma dějin, přinucen jsem byl držeti se na wětším díle textu již hoto- věho. Dáli bůh žiwota i zdrawí, postarám se později o dukladnau rewisí celého díla swého.

Budet pak snad také potřebí, ohraditi se i w tom, že zahrnuw do dějin „národu českého“ také Morawu, místních předece poměrůw moraw- ských newšude w rowné míře šetřil sem. Jest tomu bohužel! tak, a nikomu více k lítosti nežli mně. Aumysl můj byl od jakžiwá, nerozlučo- wati co bůh spojil, a nedělati tam hrází, kde

jích není od přírody; pevně zajisté mám o tom přesvědčení, že jsa rodem Morawan, jsem národem Čech. Ale pohřichu! jsau aneb byli aspoň také muži, dle kterýchžto smyslu vlastenectví moravské měloby tuším býti proti-českým. Následkem takowého myslí a snahy odjata mně již před léty sama možnost, poznati jaké prameny Morawa w líně swém chowá. —

O dalším pokračowání w tomto spisu swém nemohu jiným slibem se wázati, nežli že ehei wěsti všemožnau péci o přispění jeho. Co z prawé lásky se prýští, newysyebá nikdy.

Konečné nezbywá mi než tužebné přání, aby bůh požehnati ráčil dílu tomuto, tak aby hojně poslauzilo národu našemu ku poznání sebe samého a k uwědomění se w tom, čím jest a čím býti má. Roznít-li se kde útením jeho w srdci uslechtilém láska ku prawdě a práwu, k řádu a králi, ke vlasti a k národu wíce a wíce, bude mi to za všecko mé úsilí tau nejmilejší odměnau!

W Praze, 8. března 1848.

Spisowatel.

PŘÍPOMENUTÍ K WYDÁNÍ DRUHÉMU.

Když mi oznámena potřeba druhého wydání mého díla, ano prwní již drahně let rozebráno jest, roztauzil sem se tím wíce po auplném jeho přepracowání, čím wětší zdarjily se za posledních desítiletí pokroky we skau-mání a známosti starožitnosti českých wůbec. A však sotwa přikročiw k věci, spatřil sem, že ona požadowati bude mnohem wíce času ode mne, nežli mi nyní dowoleno jest naložiti na ni. Již mi ubýwá wěku i síly, a při wší své přičinliwosti nedowedi sem wyprawowání swého ještě ani do r. 1526; zkušenosť pak mě uči, nejen že dějiny české XV a počátku XVI století jsau ještě zanedbanější a požadují pilnější péče, nežli kterékoli předešlé, ale žeby jiným wrstewcům mým snad ještě tíže přišlo poslauziti w tom potřebám národu i nauky samé nežli mně. Protož musel sem mimo wůli swau odřici se přepracowání takowého, a odložiti také české wydání druhého dílu (1253—1403) až po dokončení aspoň wěku Jagjelow-

ského w Čechách. Potom, popřejeli bůh ještě žiwota i zdraví, obrátím já se opět k dějinám starším, an mezitím snad někdo jiný bude pokračowati moci w dle ode mne počatém. Tak aspoň myslím že posláuzeno bude nejlépe věci samé, a tudíž i národu našemu. We přítomném pak vydání nebylo mi tudíž ani lze jinak, než obmeziti se na skrowné některé přídawky a opráwky, nejvíce jen co do slohu a slowosledu. I doufám, že krajané moji mně w tom tím snáze showiwati budou, čím více uznají, že jen péče o další prospěch díla mého byla mi přitom prawidlem.

W Praze, 18. prosince 1861.

Spisowatel.

DĚJINY ČESKÉ.

KNiha PRWA.

ÚWOD A ČECHY PŘEDSLOWANSKÉ

AŽ DO R. 461 PO KRISTU.

ČLÁNEK PRVÝ.

ÚVOD, O DĚJINÁCH ČESKÝCH.

Čechy a Morava. Dějepis a dějiny vůbec. Hlavní rás dějin římských, německých a slovanských. Povšechný obsah dějin českých. Epochy a prameny jejich. Řada dějepiscův českých a moravských.

Historické divadlo národu našeho, země *Česká*, prostírá se u prostřed pevniny *Evropejské* asi po tisíci milích *čtvercových*.¹ *Popatiče* na obraz její na mapě, uhlédáme podobu nepravidelného čtverohranu, jehožto hrany čelí právě k severu a jihu, k východu i západu. Na pokrajích svém odevšad obkličena jest pohorími, kterážto zdají se vyběhati ze dvou uzlův: od východu totiž, ode sněžky *Králické*, k severozápadu vznášejí se *Krkonoše*, jenž *Čechy* ode *Slez*, a k jihozápadu rozkládají se *Zádné hory*, jenž je od *Moravy* dělí; na západu, ode *Smrčin*, táhnou se k severovýchodu, mezi *Čechami* a *Sasy*, *Krušné hory*, a k jihovýchodu, mezi *Čechami* a *Bavory*, *Šumava*. Obojí pak pohorí stýká i secluje se s obou stran: na jihu, proti *Rakausům*, horami *Čáhlowskými*; na severu, proti *Lužici*, *Zhořelskými* horami.

1) Dle výměru c. k. hlavního štábu celý povrch *království Českého*, pokud nyní ohraničeno jest, činí 9529² mil □ zeměpisných. Býval však někdy větší, ano ještě hrabství *Kladské*, okoli *Zitavské* a *Kámen královský* na *Labi* na severu, *Witoraz* na jihu, náležely k *Čechám* v užším smyslu.

Jsau tedy Čechy již přirodan samau ohraničený, a wěncem hor co hradbami přirozenými otočeny. S těchto hradeb pokrajních winau se do země rozličná odhoří a protihoří, zpowlowna se nížece, až pak se tratí, tu w úplně rowině, tu we krabatíně. Rowina však tytýž brázděna jest i hlubokými stržemi a řečištěmi, a hory bud homolité, bud i baňowité, tu w ohromných kupkách, tam osamělé, wysoce nad ni se wypínají.

Jižné pohoří, dělící Čechy od Morawy, Rakaus a Bawor, čini spolu rozhraní wod Europejských. Z toho patrno, že země tato do vysokého podnebí položena jest.² Pramenowé wšickni, jež se prýší po horách zemi wškol wěňčících, stékajice se pomalu w potoky a řeky, spojují se téměř u prostřed země w jediný prand Labský, a odtékají k seweru jediným aužlabím, prorawajím se hluboce skrze hornaté ty waly. Čechy celé jsau jen hořejší poríčí Labské w Europě.

Přirození prosmýkowé w pohoří pomezném označeni jsau nyní všude silnicemi, wybhajícími skrze ně wen ze země. W dějinách prošli nejwice Domazlický a Chlumský; neméně však důležití jsau Chebský a Litomyšlský, čelící od západu i od východu téměř zrowna naproti sobě.

Příroda sama, ukončiwši a uspusobiwši Čechy co zvláštní celek, předustanowila tím hlawní ráz historie české. Neb ažkoli my toho jistiti nechceme, žeby národowé wšbec tělesnau a mrawní powahu swau brali ze spůsobu, polohy a powětrnosti zemi těch, we kterýchžto

2) To již nejstarší náš kronikář domáčí, *Kosmas Pradžský*, pozorowal, prawě (Scriptores rer. Bohem. I. p. 6): Mira res, et unde perpendere potes, quam in alto aere pendeat haec regio, cum nulla peregrina haec influat aqua, sed quotquot amnes, parvi et immanes, ex diversis montibus orti, a majori aqua quae dicitur Labe recepit, usque aquilonale flunt in mare.

přebýwají: předece také zapíratí nemůžeme, ano na jewé jest, že příležitosti, pohody a nehody, jež země každá z přirození swého naskytuje, moceň působí w rozwičeni se a we směru žiwota národního. I země Česká howěla národům, jež ji osaditi měli, dle rozdílné powahy jejích rozdílné. Národ we wálkách podnikawý mohl odsud, co s přirozené hradby, podmaniti sobě všecky sausedy a jim panowati, Čechy mohly se mu státi jádrem nedostupným státu na sewer, na východ a západ široko daleko rozlehlého. Méně příznivé byly okolnosti národu pokojnému, domácnému, promyslnému. Tento zajisté, auzce obmezen jsa hranicemi přirozenými, nemohl nikdy na počét a sílu znamenité zweličeti³; auž mu poloha jeho u prostřed Eurawy platna byla, pokud se mu nedostáwalo pomoci té, kterauž jedině umy wěktiw oswícených poskytowati mohan. Wzdálenost moře, nedostatek welických plawných jezer a řek w zemi, a sám ten wšec hor pohraničných, překážejice obchodu a spojení s ostatní Eurawou, osamocowali Čechy, až teprw cesty uméle ražené počaly jim poněkud nahražowati nedostatek přirozených. Mímo to, pro vysokost a seweruý swah celé krajiny, tratí jižná země částka všecky ty wýhody, kteréby jí plynauti měly z menší výše polární. Naproti tomu ale příroda s ničím se tu neoštidala, čehokoli potřebf bylo k wychowání lidstwa na duchu i na těle zdrawého, čítého a rázného. K tomu cíli dopřála mu podnebí mírného, a wzduchu, kterémužto škodliwé wýpary

3) Dle historických zpráv o lidnatosti země České, podaných námi w Časopisu českého Museua na r. 1834 (I, 67—79) počítáno w Čechách w XVI století 3—4 miliony obywatelstwa, při wypuknutí 30cileté wálky asi 4 1/2 miliona. W XVII století držel se počét mezi 2—3 mill., wstoupil r. 1800 přes 3 miliony, dosáhl r. 1834 již 4,059,546 duší, a wstoupil r. 1846 na 4,589,436 duší.

— bahniš, ani věčné ledy sněžek vysokých, ani bautilivé pískoviny a stepě, nikde lahody a zdravoty neujimají; největší rozmanitost, jak w powrchu krajiny, tak i we plodinách půdy zemské, působí blahočině w těle i w duchu obyvatela každého. I ačkoli tu nito samo sebau w bujně hojnosti se mu nenaskytuje, předece také i práce rukau jeho nebývá nikde bez odplaty: ano příroda, složiwiši do lůna této vlasti hojně a wzácně poklady kopanin a wod léčiwých, a odepřewši jí soli, této přední potřeby wezdejšího žiwota, zdá se jakoby tím Čechy sama byla pobízeti chtěla ku promyslné přičinliwosti a k obchodu se sausedy.

Ačkoli pak pomezi jihowýchodní swau wywýšenosti způsobuje rozhraní wod w Europě, jest předece tak spleštělé, že přes ně, co přes vysokau pahorinu, všude téměř bez nesnáze a bez péče přecházeti lze. Za nim pak prostírá se opět krajina zvláštní, *Morawa*, zwičí⁴ asi co polowice Čech, se zvláštními pohorími a porčičími, také přírodau samau, a však méně dokonale, ohraničená. Na seweru chrání jí naproti Slezsku *Sudety*, prodlanžené to Krkonoše; na východu dlanohráhlé *Tatry* stanowí její meze proti Uhersku. Na sewerowýchodu však nachází se tu otwor, skrze kterýž ona s wýšiny své wysílá řeky Odru a Wislu až do baltického moře; na jihu pak, proti Rakausům, nedostává se jí owšem hranie přírodných, ježto by zde teprw Dunaj působiti mohl. Pírozenná powaha krajiny této podobá se české, předčí jí ale swahem jižným.

4) Nynější markrabství Morawské, spolu se Slezkem rakauským, wynáší 4815⁶⁴ mil; na nich počítalo se r. 1844 obywatelstwa 2,224,153 duší. Že částka hořejších Slez, jmenowitě Opawsko a Krnowsko, od prwopočátku k Morawě náležela, až we XIII století na zvláštní knížetstwu powýšena byla, o tom u znatelů dějin není pochyby.

Spojení tedy *Čech a Morawy* w jeden celek, majíc we přírodě samé podstatný swůj základ, nemůže powazováno býti za panbau náhodu. A skutečné w obau krajinách od wěkůw, pokudkoli historie stává, wždy a po každé jeden a týž národ přebýwal, jedna i táž nejwýšší vláda panowala⁵: obě tedy, Čechy i Morawa, co národ i co stát, wždy za jedno byly. Tímto spojením ale přirozené wýminky dějin takowého celku zlepšily se znamenitě. Wětší počet a prostranstwí pojišťowaly spojenému národu wětší moc a podstatu proti cizincům; blízké porčiči Dunaje, co hlavní kupecká silnice u wnitř Europy, zowauc ho k obchodu s celým swětem, bránilo jeho doma osamocení; a otwor ten mezi Sudety a Tatrami usnadnil dotýkáni se s národy přebýwajícími w rozlehlych krajinách mezi moři baltickým a čerým a mezi pohorím uralským. Protož historie národu Českého, máli důkladna býti, obau krajín, Čech i Morawy, stejně šetřiti musí, jelikož dějinám obau, jakožto částkám jednoho celku, jedněm bez druhých dorozumněti nelze.

Dějepis wšbec jest nejpozdnější plod oswěty národůw. Dějiny, we wýšším a prawém toho slowa smyslu, jen tam vznikají, kde národ duchem prociťlý a ke společenským aučelům we stát zákony wlastními spojený, swobodnanu wůli s odpory swými zápasi, a kde zápas

5) Bojowé, národ wlašský, panowali w obau zemcích, až je spolu proti Němcům ztratili; Marobudowa říše wzťahowala se až za Morawu; a Slowané stejným časem i w Čechách i w Morawě se rozmohli. Od té doby Morawa wšbec aučastna býwala všech osudůw země České, s wýmínkau krátkotrwale někdy říše Swatoplukowy, kdežto Čechy samy Morawě podléhaly. Protož my uwažujíce, že imeno „Morawan“ značí částku národu jen zeměpisně a nikoli geneťicky rozdílnau, kdyžkoli o *národu Českém* wšbec mluwíme, wždy Slowany jak w Čechách tak i w Morawě bydlicí rozumíváme.

ten spolu tak jímavý bývá, že i pamět jeho ráda se obnovuje. Jen tam, kde uslechtilější částka člověka vládne nad oborem činnosti pauze zvířecí, kde život lidský tanhu po ideách a bohovosti nabývá významu vyššího, a duch ani w kalu tupé všednosti netone, ani jedem přebrášené smysllosti se newysiluje, kde jméno boha i vlastní, zákonůw a ctnosti, práwa i swobody buďi w duších takový ohlas, že obec celá hotowa býwá i krwí swau o ně se zaszowati: jen tam děti se mohau skutkové, které připominati potomstvu i milo i hodno jest. Žiwot bezidejný všude jest nepamatný, a protože ani wyprawowan býti nezasluhje. Dějepis ale nad to, zakládaje se celý na památkách strojnjých a zvláště na písennostech, nemůže znikati ani k wěsti, leč při hojně a horliwé péči o nauky a umy wúbec. Dějepisec zajisté ne všecky pamatné příběhy samy w sobě, ale jen ty wyprawowati může, kterých pamět se mu zachowala. Potřebujeť pramenůw dostatečných a všestranných, powdawkůw určitých a srozumitelných, svědectwí půwodních a hodnowěrných, aby čtenáře swé o tom, co jak a proč se stalo, zprawiti mohl, anzi pak s prawdan se chybil. A poněwadž každý skutek dějinný záleží na zápasu, tudíž na sporu dwan stran, do kterého wždy wášané lidské všelijak se wplétaji: wěcnými zákony práwa i sprawdeliivosti wyhledává se, aby swédectwí oboji strany wyslycháno a nepředsudně uwažowáno bylo. Kde toho nelze, protože ho s jedné strany snad se nedostává, tam šetřiti sluší při uwažowání jednostranných zpráv tím opatrnější kriticky.

Dějepis tedy stejnan podstatan zakládá se jak na skutcích, tak i na paměti o nich zachowané. Kdekoli jednoho nedostává se z obau těchto žiwůw, tam ani dějepis neni a býti nemůže. Protož také marno bylo by se ptáti po dějinách a žiwotu nezámých *prwobytelůw* země

České a Morawské. Wyprawowání naše nemůže sahati dále, nežli pokud stačí zachowané nám zpráwy písenné. Ty mlawi sice o trojinm národu, který přebýwal jeden po druhém we vlasti naší: o wlastských Bojech, o německých Markomanech i Kwadech a o slowanských Čechích: ale jen poslední národ objevil se w běhu wěkůw oběma žiwly historickými, hojnosti totiž dějin i památek jejich. Protož i jen tento národ sám může býti předmětem vlastním historie naší; děje bojiské a markomanské jen potud uwedeny budau, pokud jich potřebí k určitéjšímu obmezení a dokonalějšímu porozumění českých.

Dějiny národu českého jsau w nejednom ohledu ponúnější a zajímavější nad dějiny mnoha jiných národůw. Jakož země česká sama položena jest do středu a srdce Europy, tak i národ český stal se po mnohé wěky středistům, we kterémž ne bez zápasu stýkaly a jednótily se rozmanité prwky a zásady nowoeuropejského žiwota národnho, státnho i církewnho. Jmenowité spatřiti jest tu oúte i dlaný spor i wzájemné pronikání se žiwůw ýmského, německého a slowanského w Europě.

Kterak celé pokolení lidské, přirozením a půwodem swým jedno a téže jsauč, přédce rozrodilo se na tolikéřé plmena, kmeny, národy a wětwe, rozdlíné co do tělesné postawy a barwy, duchowni powahy a řeči, mráwůw a obyčejůw, o tom žádny nepoučuje nás podawek historický. Na samém počátku wěku historického spatřujeme již nejen rozdrobenost wšakerého člověčenstwa w neščíslné národy a národky, jazyky a nářečí, obce a státy od sebe rozdlíné a nezawisné, ale spolu také i patrný směr celého dějinstwa k umenšení této rozmanitosti, ke smíšení a jednócení rodůw a plemen, zanikáním jedněch a zmalháním se druhých. Slabý bynul dotykaje se silného, a silný podléhal opět silnějšímu; a wšák síla duchowní a mrawní wítězowala konečně nad tělesnanu.

Neméně jako ve hmotném světě nic nehýne naprosto, nýbrž rušíc se v jednom bytu, zárodkem bývá bytu jinému; a jako plemena křížením, sady štěpováním vždy se více síli a šlechtí: tak i míšení se a splývání různých národův zdatřivalo i daří se konečně ku prospěchu člověčenstva, hýbajíc a pružíc ducha lidského, i zúrodnující ho vždy novými živly. Již v nejstarších osvětých sílech, Indii a Egyptě, pozorovati bylo smés národův různého původu; do starého Řecka přineseno bylo z Egypta i z Fenicie prvni símě vzdělanosti, které potom vyspělo v blahodárné půdě té v nejutěšenější plodý; starý pak Řím teprv tehddáž opravdové zavládnul světem, když v něm zdomácněl květ osvětý řecké. Tak již ve starém věku národové přední, dědice vzdělanost po susedech swých, i u sebe doma dokonali, i wrně u cizích ji šířiti napomáhali, jiné vždy stránky její nad jiné zvelebující, ale i jinými také vadami, jež přiměšovali, ku konečnému jí anpadku wodíce.

Nejznameníjší a nejwznesenější výsledek i úkaz celé dáwnověkosti bylo dokonalé spojení a ujednocení se náboženství Kristowa se vzdělaností řeckou ve světovládném někdy panování Římském. Kdyby osudem božím nebylo i do toho auwazku hned s počátku vládnúto se porušení, svět celý byby pomalu musel se zřítinuti: ale všemandrý bůh, neučiniv ani dwa zrněk pískových dokonale stejných, tím méně chtěl panbé jednotwárnosti w nejušlechtlejším tworu swém, ježž k obrazu swému poněkud přpodobni. Císařský Řím byl síce vzdělal umění panovnící a vládařské až k nejvyšší dokonalosti: předece však prospívaje w auhonách a wadách vždy více nežli we cnostech, stal se posleze wzorem vlády, jakowá býti nemá. Sestřediw weškeru weřejnanu moc a wůli w jediné hlavě, udušil konečně všecko samostatné wywjění se ducha, všecku samočinnost a samobybnost,

jak jednotlivých osob, tak i celých obcí a národův. Pa-
nowník, sníživ vše mimo sebe pod důstojenství člověka, nemohl však sám sebe i potomkůw swých uchrániti práwa přírody a zbowiti křehkosti lidských. Všeobecné wyslání a zakrsání, ochablost na těle i na duchu, byly newyhnutelné následky austrědnosti přepjaté a mnohowělé, a konec všeho neuchranný pád říše římské. Jediný jen žiwel w ní měl tolik vlastní síly, že odolaw všeobecné záhubě, zárodkem stal se nowého žiwota: to bylo náboženství křesťanské.

Na zříceninách světovládného Říma postavil své žezlo svět Německý. Jim roztrhaný sítě, dusiwší s hůry tak dlanu všecku w národech samobybnost, člověk nabyl opět práwa swého, zničená politikau Cesarůw energie osobní dostawší se na wrch, počala znouw dáwati světu zákony. Tajiti síce nelze, že i tato změna, jakkoli sama w sobě blahodějná, potáhla nowé neřesti za sebou. Němec zajisté ztroskotal byl římskou vládu ne k obecnému národůw prospěchu, ale jen ke swému vlastnímu. Bažení po zboží a panství, nikoli pak cit nebo potřeba swobody, ozbrojowaly silné rámě jeho, a pudily ho hledat swého štěstí za hranicemi vlastní. Pročež ani poroby w Europě nezrušil a zrušiti nechtěl, ale proměnil jen ochabující jednowládu w bujnau mnohowládu. Tau však proměnou počal jináči se i vlastní jeho žiwot národní. Brzy k zásadám německého ducha, osobní energii a promyslnosti, připojilo se jakoby dědickým nápadem, cokolí zbywalo járeho z římského swěta; horliwost náboženství křesťanského a umění panovnícké jalý se vzdělawati austrědnost nowau a dvojijan síce, ale skrze mnohá století aspoň swornau: císařství totiž a papežství. Jak mlie Němec uwázal se byl wybojem u veliké starého Říma dědictwí, Slowan mírný tiše za ním postauriw, usadil se wedle něho. S ním wkróčil spolu

nový živel národní do života evropského, neméně úspěšný, ale i neméně auhonný. Wolnost a rovnost všech občánův mezi sebou, co synův téže rodiny, byly hlavní známka starých Slowanův; kéž se k nim jen i swornost byla přidružila! Patriarchální mravy a spůsoby jejich bylyby snad postáčily ku pojistění jejich blahobytu, kdyby národním jako jedinecům dáno bylo poděšitím moei vyšši uchrániti se všech bauří a pohrom mimořádných. Slowanowa nábožnost, prostoduchost a jemnost nezbowila ho wši swéhlawosti a urputnosti. Nechtěje panstwi ani státu, ale jen obci, zamítal s jednotau národní také silné auwazky řádu a vlády; přeje stejných práw a stejné všem domácím swobody, žádal spolu, aby všickni také drželi se stejné koleje starých zvykůw; nedáwaje u sebe místa ni rozdílům stawůw ni výsadám, nehowěl přede ani wliwu wýtečných osob, ani rychlému rozmáhání se vyšši oswěty; nebažiw po wýboji, sotwa sám brániti se uměl; žáduje w pokoji požíwati aurod pole swého, tím častěji podléhal rozkazům cizincůw. Neměli konečně zahynauti, museli i Slowan postupem wěkůw zjinačiti spůsoby swé a primísiti žiwůw říman-ských i německých do národního života swého.

Hlavní tedy obsah a základní tah celého dějinstwa českomorawského jest, jakož jsme již podotkli, ustawičné stýkáni a potýkáni se Slowanstwí s Římanstwím a Němectwím, we smyslu nyní wyloučeném; a jelikož Římanstwi dotýkalo se Čechůw ne samo sebou, ale téměř weskrze jen prostředkem Němectwa, může se také říci, že dějiny české zakládají se wšbec hlavně na sporu s Němectwem, čili na pojímání a zamítání spůsobůw a řádůw německých od Čechůw. Jest sice prawda, že i u jiných kmenůw slowanských dalo se takowéto stýkáni obojích žiwůw: ale buď nebylo tak všestranné, žiwé a pronikawé, na příklad u Polanůw a Rusůw, buďto skončilo

se již dáwnau zánubau národnosti slowanské, jako u někdejších Lutičůw, Bodričůw a jiných Polabanůw. Český národ sám jediný, k německému co roweň k rowni se přibociw a od více nežli tisíciletí do swazkůw nejužších s nim wstapiw, uhájil až podnes národnosti swé, a jakkoli mnoho německého do života swého pojál i duchowně zážil, nepřestal proto býti slowanským národem. I dnes ještě taktáž z dějin, jako z powahy zeměpisné, úloha jemu se klade: slaužiti za most mezi Němectwem a Slowanstwem, mezi wýchodem a západem w Europě wšbec.

Wykládajice tedy dějiny národa Českého, budeme wyprawowati, jaké úkazy wywodil na jowo spor a zápas ten od wěkůw we vlasti naši; zápas, wedený netoliko na hranicích ale i u wnitř země České, netoliko proti cizincům, ale i proti domácím, nejen mečem a štítem, ale i duchem a slowem, ustawami a obyčejí, zřejmě i ukrytě, wéhlasným horlením i slepanu wášní, netoliko k wítězstwi aneb k porobě, ale i ke smíření. Ukážeme, kterak národ počtem neweliký weliké přede někdy uměl získati sobě jméno, a kterak pak opét tak hluboce klesnauti mohl, že až i sám to jméno zapíral. Uhlédáme jej, an zmítán jsa wichřicemi od wýchodu i od západu, wně i doma powstalými, pauštel nejděnanu naději o zachowání bytu swého, a nepřestává přede i podnes ještě doufati we budoucnost. Spatříme panowníky wznešené, prawě otce vlasti, jichžto důrazné snaly cíl jediný bylo blaho národu; hrdinné wojewody, ježto uměli ku praporecům českým wítězstwi pautati, jimi štrach a hrůzu do řad nepřátelských wůkol sypati; myslitele wýtečné, jichžto ducha plápol oswěcował temnoty wěku swého a křisli jiskry wědomí a wíry u domácích i cizích; vlastence úspěšné, jímžto milo bylo zapírati sebo k dobrému národu swého, a obětowati jemu čas i žiwot, všechno jmění, všecky síly swé; konečně i lid bystrý a jemný,

poslušný hlasu swých panovníkůw a vůdcůw, a hotový nasaditi sebe i s celau podstatau swau, jak mile bylo hájiti vlasti a krále, náboženství a wíry, práwa i zákonůw. Ale nebudeme se také tajiti překážkami rozmánímy, které nepřestávaly vyššimu prospěchu vlastní a národu stawěti se na odpor; nejen od cizozemcůw a nepřátel, ale i od domácích odrodilcůw, nejen zjewným násilím, ale i newěrau a zradau; wyjewíme, kterak často tu nízké sobectwi neb přewrácená mysl jedincůw, tam zaslěpení aneb zpozdlá netečnost welikého haufu zawodily obec do neštěstí, kterak tytýž nejapnosti zmařeno, čeho chytrosti zakaziti lze nebylo. Utěšeno bude díwati se na rany ale autlý kwět wzdlanosti slowanské, na prawělé hrady a města, sídla swatých popraw a bohoslužeb, ochranná autočísťe w čas bauří wálčůných a středišťe národního průmyslu i obchodu; ne bez hrdého počtu porozumni potomek, že po čem i nejwětší a nejwzdlanější národowé našeho wěku newždy zdárně se snaží a baží, předkové jeho slowanští chowali a hájili od jakžiwá mezi sebau: obeanu všech zemcůw swobodou, rowenstwi před zákonem a práwem, wrechní wládu i dědičnu i swolenu spolu a na sněmích odpowědnau, swobodné woleni auřadůw místních i zástupnictwa národního, a jiné podobné řády, až i chwálenau všech swobod. obeaných záštitu, saudy porotcůw. Poznáme však také, kterak proměny a oprawy, ku prospěchu státnímu newyhnutelně potřebné, nemohly wykonány býti, aby za působením ducha středowěkosti newlaudily se s nimi do země i řády feudální, jichžto síla, we bažení panském wždy hotowau nacházejíc podporu, wywrátila i uwedla w nepaměť všecky jim newhodné stránky starých ústaw slowanských. Žiwot duchowné čily, kterým národ náš i w těchto změnách, jak z přirozené powahy swé, tak i z přičinění oswícených náčelníků skwíti se

nepřestal, wywede nám na jewiště nové spory a zápasy, podiwnější a wznešenější, ale bohužel i krtější a zhanbnější, nežli které dotud Europa byla widala. Ze tři wálky o záležitosti duchowní, kterými w posledním půltisíciletí wšickni národowé křesťanští až do dna zbauřeni byli, dvě prwní, měwše za přičinu náboženské potřeby, w Čechách i powstaly i skonaly, a byly vlastně wálky české. W jedné národ náš, zachowawší až potud nepřerušené jádro bytu swého, skutky záznacnými celý přerušil, a mohl takowka swět; we druhé, zpronewěřiw se sám sobě, nejen nedowedl nic slawného, ale přišel i bez mála na mizinu. Wyložíme, kterak i w jiných více pohromách zračila se ruka Páně, jenž dawší člowěku rozum i wolení mezi dobrým a zlým, owocem obého učití a wystřihati ho chtěla.

Popatřice na hlavní rozdíly dějin českých, rozoznáme w nich snadné a na prwní pohled wěk trojí: *starýj* totiž, *střední* a *nowýj*. Wěk střední značí se wyřečné pětikami o náboženstwi, jenž počátkem husitstwi r. 1403 wstanuly do weřejného žiwota českého, a ukončeny r. 1627 wystřowáním se všech podobojích ze vlastní. W tom wěku národ náš dostaupil wrchu historické znamenitosti swé. Co jej předešlo, ke staré, co následowalo, k nové historii počítati se musí.

Starýj wěk dějin českých, obsahující téměř celé tisíciletí od prwního usazení se národu we vlastní, nemá jiné patrnější známky jednotné, nežli jest ta, že w něm ještě nepředčily potřeby a pětky zbuzené obnowau církwní, alebrž jen důležitosti swětské čili státní, zvláště pak snažení panovníkůw, moc swau i doma upewniti i wně rozšířiti. Jest w něm rozeznáwati troji hlavní dobu: nejprwé Čechy pohanské a nezawisné, od prwopočátku až do r. 895; potom Čechy křesťanské a záwisné od říše Německé, s přewahanu však ještě wniterných řádůw

slowanských, od r. 895 do 1253; posléze Čechy královské, spojené s říší německou svazkem rovným, ale ve vládě zemské nakládající životu německému, od r. 1253 do r. 1403. *W první době*, ještě temné, bajkové a často nejisté, spatřuje se národ we své původní slowanské nevázanosti; mezi hlavami jeho, na počet hojnými, rod Přemyslův počal osobovati sobě panství; pokusy však Šamovy w Čechách a Mojimirovů na Moravě, o založení mohutného státu slowanského, zmařeny jsou. *W době druhé* křesťanství přispělo sice k utvrzení moci panovnící w zemi, ale učinilo ji spolu závisnou od říše římské, čili vlastně německé. Podlacení některých lechtů a kněží napomohlo k sestředění sil národních: ale rozmnožení se Přemyslůvůw, jejich časté potřky o zmocnění se vrchního žezla, i potřeba zvláštních auděltůw knížecích, překážely prospěchu obecnému. Objem a hranice státu tak často se měnily, jako poměry právní panovníkůw českých naproti císařům: avšak zachována vždy zemi samostatná vrchní vláda i swézákonnost. Staroslowanská župní ústawa udržela se we své činnosti; stawůw zvláštních s rozdílnými právy občanskými ještě nebylo, tudíž ani výsad, ani feudalnosti, ani tělesné poroby, jakkoli často usilováno uvesti je do Čech za příkladem německým. Wévodský titul panovníkůw, po upewnění mocnářství skrze Přemysla Otakara I., proměněn w dědičné králowství. *Třetí doba* věku tohoto počala kralowáním Přemysla Otakara II. Jemu zdarilo se proměnití hlavní auwazky státní, zvláště založením stawu městského skrze německé osadníky, a udělením jemu výsad i práv politických. Tím přivedena stará župní ústawa konečně ku pádu, i dán počátek nejen ku právnímu stawůw rozdílu wšobec, ale i k řádům feudalním zvláště. Po wymření Přemyslůvůw a powolání domu Lucemburského na trůn upewnili se objem státu čili

koruny⁶⁾ připojením Slezka i obojí Lužice k Čechám a k Moravě na mnohá století. Wýtčné kralowání Karla IV pamatné jest nejen padesátiletým spojením koruny české s německou a auplným na ten čas obau národůw i zemi smísením, ale i zvelebením snaženství a kwětu duchovního we vlasti naší zvláště.

Hlavní obsah a ráz *wěku středního* historie české jsou, jakož sme již napowěděli, různice a pětky církewní a náboženské, jenž vedly dwakráte k wálkám krawavým a dlanhotravavým: první husitské, kteranz Čechowé a Morawané až do konce wítězné provedli; druhé třidecileté, kterau nešťastně počawše, ustaupili brzy až na smrt wyslieni s dějiště. Strana husitská, čili podobojí, předčila za tohoto věku we vlasti počtem i silau. Swazek koruny české s říší německou nejprw ssazením krále Wáclawa, potom wálkau husitskau tak uwolněn, že napotom stanovil se skutečně již jen na práwu králůw našich, wkládati se hlasem swým do wolení císařůw. W zemi však vlastní moc králowská byla slaba, národ sám ukládal sobě zákony, jazyk český we veřejné zprávě zemské byl panujícím, Němectwo Husitstwu odporowawší kromě Slez a Lužic hluboce kleslo a téměř vyhynulo. Naproti tomu ale feudalní německé řády w zemi pomalu samy tím wětší moci se rozwjely; rozdíly stawůw nejen utuženy a zosířeny, ale o výsady a práwa mezi wyšší i nižší šlechtau a mezi městami dlanhé spory, až krawawé wálky wedeny; staw duchowní w Čechách

6) Předkové naši rozeznařewali od sebe „králowství české“ a „korunu českou“: „koruna česká“ znamenala jim wšeccky země, králům českým někdy poddané, t. Čechy, Morawu, Slezko, Lužice, Hořejší Pale i Lucembursko; „králowství české“ byly jen Čechy samy, w užším smyslu wzaté. „Koruna“ tedy shla jim též, co nám nyní „stát“ neb „monarchie“ sluje.

utlačen; lid seleský a prostý, požíwawší dotud osobně swobody, tělesnan poroban sklícen. Ráznější doby a články wěku tohoto byly: vypuknutí wálky husitské r. 1419 a smíření podobojích skrze sbor Basilejský; aupadek moci králowské we dlanhém bezkrálowí, a nezdarilé snažení krále Jiřího, powztyčiti ji zase; rozmišky stawowské a porobení lidu prostého pod králem Wladislawem; spojení s domem Rakauským r. 1526 a utužení moci králowské na sněmu krwawém r. 1547; počátky nowých pútek o náboženství r. 1602 a vypuknutí r. 1618 wálky třidcileté, we kteréžto Čechy wstoupily do nowé své historické doby.

Základní auwazek weškerého žiwota společenského i státního we *wěku nowém* byli řádowé i zákonowé, jež Ferdinand II. z plné moci své r. 1627 obnoweným zřízením zemským předepsal, a stawowé české na sněmu téhož léta poslušně a wděčně přijali. Od té doby země Česká a Morawská staly se nepochybným dědictwím slawného domu Rakauského, a spolu podstatnan částkan státu welkého, jenž wyniká mezi čelými w Europě mocnostmi. Lužice wšak i větší částka Slez od koruny oddrženy. Chikew Římskokatolická stala se wyhradně panující. Moe zákonodárná, wykonáwací a soudní spojena w rukau moenářowých, a rozhodnutí na nejwyšším místě dálo se we Wídní. Politické jewení národu obmezeno a určeno bylo wysadami stawůw prelatského, panského, rytířského i městského. Jazyku českému i německému we wěřejných potřebách zemských přisauzeno sice práwo stejné: poslední wšak osobil si čím dále tím širší místo. Tentoté powšechný ráz wěku celého. W podrobném pak rozjímání wyznamenáwají se zvláště panowání Marie Theresie i Josefa II. co střední článek, blahodějným swérazem, a předně wymaněním obecného i seleského lidu, čehož další doklčení ale odkládáme k času swému.

Prameny, ze kterých čerpati se musí wšecka dějin českých známost, jsou podlé rozličnosti wěkůw rozličné. Pro wělk *předslowanskýj* nedostává se nám jich owšem; wše co tu wíme, musí nuzně wybíráno a skládáno býti ze zpráv, které někdy staří spisowatelé řečti a křimší jen jakoby mimochodem a náhodau, a protož ani hojně, ani dost určitě, o vlasti naší prohodili.

Nemnohem šťastnější jest w ohledu tomto i wělk *pohanskoočeskýj* (451—895). Z domácích jeho památek nezůstaly nám než jediné tři dějeprawné básně, mlowankám národní naší literatury pod názwy „Sand Libušin“ „Čestmir a Wlaslaw“ i „Záboj a Slawoj“ chwálně známé a tiskem již často wydané; kteréž jakkoli nesmírně drahocenné jsou samy w sobě, co přesný a swětlý wyjew jareho ducha předkůw našich, nemohan předece wšem žádostem dějepzpytecwým wyhowěti, poskytujiće swětlo nejen na příliš skrowný obor obmezen, ale i poněkud nejisté, jelikož oprawdowé básnické. Stariny, ježto w líně vlastní tytýž se wykopáwají, uměji sice mluwiti ke znateli, ale zřídka kdy udati mohan wěk a půwod swýj. Ani w ciziné té doby nikdo si na tom nedal záležeti, aby o wěcech u nás zběhlých nám pozůstawi písemnanu pamět zvláštní a auphanu. Jen chudá záře tehdejších dějin sausedních odráží tu i tam náhodau některé slabé a wšelijak zpralamowané paprsky na sawwěké přiběhy w Čechách a w Morawě. Dějepzpytec musí tyto paprsky

7) O „Libušině sandu“ wiz předewším obširně pojednání: Die ältesten Denkmäler der böhmischen Sprache, kritisch beleuchtet von P. J. Šafárik u. F. Palacký, Prag, 1840 in 4° (w aktách kral. české společnosti nauk); druhé dvě básně z rukopisu Kralowowského, W. Hankau nalezenou, často již wydány jsou, posleze a nejzprawnější we Wyšoboru z literatury České, dílu I, w Praze 1845, a s překladem německým od W. A. Swobody několiktát, pak od J. M. hrab. Thuna: Gedichte aus Böhmens Vorzeit, Prag, 1845, 8.

u starých Byzantincův, Wlachův i Němcův pracně shledávané, spojovají w jeden světlá pramen: jakýž tudiv, jestliže potom odlesku takového nedostává se živo-plodného tepla slunečného, a jestliže svědlo tak pochýbné číranu tmu okolo sebe nezappuzuje, ale jen takorka makawější číni!

8) Důležitější pro dějiny naše spisowatelé *Byzantinskí* věku tohoto jsou: *Zosimus*, jenž kwelí r. 460 po Kr., *Priskos Pantates* r. 471, *Prokop Cesaranský* r. 552, cisar *Mauricius* r. 582—602, cisar *Leo VI* příjímá Maudry r. 886—911, cisar *Konstantin Tornyrogennetes* r. 945—959 a j. w, kteříž we sbírkách pode jménem *Historiae Byzantinae scriptores*, nejprw w Paríži 1645—1711, potom w Benátkách 1729 sl. we 27 dílech fol. wydáni jsou, a nejnověji i nejúplněji w Bonně od r. 1829 sl. in 8° ještě se wydávají. Dobry z nich pro nás wylah podal J. G. *Stritter* pod titulem: *Memoriae populorum olim ad Danubium, Pontum Euxinum etc. incoelentium, e scriptoribus Byzantinis erutae et digestae*, Petropoli 1771—1779, IV voll. in 4., kdežto zvláště díl II wěci Slowanských se dotýká.

Kronikáři Wlašti, Frančí a Němecti wětan toho pro nás pamatni jsou: *Eugippius* opat kláštara sw. Sewerina kw. r. 511; *Jordanes* čili *Jordamis* r. 552; *Řehoř* biskup *Turonský* we Francii (Gregorius Turonensis) † 595; *Fydegarius Scholasticus* kw. r. 641—660; *Paulus Warnefridi*, též *Paulus Diaconus* zwaný, † ok. 799; *Eginhard*, Karla Wělkého pisar a tajemník, † 839; *Hinkmar Remskéj* arcibiskup † 838; *Rhegino* opat Prunský † 915; *Liudprand* biskup *Kremonský* † 972; *Wřádekind* mnich *Korvejský* kw. 946—968 *Theimar* biskup *Mezoborský* † 1018; *Adam* kanowník *Bremský* kw. 1067—1076; *Stěbert Gemblický* † 1112 a. j. w. Dále připomnatí sláši letopisy (annales) mnohých klášterůw franských i německých, mezi nimiž (mimo *Annales Mettenses, Alamanni, Sangallenses, Laurisenses a Chronicon Moissiacense*) pro nás nejdůležitější jsou *Annales Fuldenses* od r. 680 do 901. Wšecky tyto zde jmenované kroniky a letopisy nejlépe wydány jsou, aneb ještě budou, w znamenité sbírce pod titulem: *J. H. Pertz Monumenta Germaniae historica*, Hannoverae 1826 sl. posawad XVII dílů we fol.

Dějiny doby *druhé*, sahající od r. 895 do 1253, zakládají se již na domácích pramenech, ačkoli ještě ne všude dostatečných. Swětlo historie zawřítalo k národu našemu zároweň se swětlem křesťanstwí, protože sahá také, zvláště pro Morawu, o několik let výše, do času apoštolování bratří *Cyrilla* i *Methodia* mezi Slowany (r. 863—885). Legendy o bratřích těchto, z nichž nejstarší a nejdůležitější dvě staropannonské⁹⁾ nedáwno teprw rádně wydány jsou, otvírají bránu slowanského dějepiscewtví wšbec. K nim poji se potom legendy a prology rozličné o S. *Wáclawu*, S. *Wojtěchu* a j. w.¹⁰⁾ Řada dějepiscůw Českých w užším smyslu¹¹⁾ počíná mužem wýtečným a i pro nejdalší potomstwo památným: jest to *Kosmas*, jenž co děkan kapituly *Pražské* umřel, staršec osmdesátiletý, dne 21 Oct. 1125. Jeho wlastenecký duch kornautil se myšlenkou, žeby národ jeho měl wždy opět zapomínati na minulý život swůj, a žeby osudy a děje, slasti a strasti dědůw potomkům wěčnan zůstaly pohádkau: protož nenašed nižádného písemného podání, sám již u vysokém stáří jal se zapisowati, čeho byl

9) *Wiz* o nich *Moskwitanna* na rok 1843, n. 6, str. 405—434, a *Časopis českého Museum* 1846, I, 5—33, a srown. o tom wšbec *Šafarikowy Starožínosti* str. 809 sl. Wydání jejich stalo se teprw r. 1851 we spisú *Šafarikowě*: „Památky dřewního písemnictwí Jihoslowanůw,“ w Praze, žitie sw. Konstantina (str. 30), žitie sw. Methodia (str. 9).

10) *Staroslowanská legenda* o sw. *Wáclawu* w *Časopisu česk. Museum* 1830, str. 453 sl. 1837 str. 406. *Giampoli vira Wenceslai ducis Bohemiae*, in *Pertz Monum.* VI. 211 sq. *Vita S. Adalberti episcopi auctore Johanne Canapario*, ap. *Pertz ibid.* p. 581 sq. auctore *Brunone archiepiscopo ibid.* p. 596. sq. *Strown. Jos. Dobrowský kritische Versuche.* Prag, 1803, 1807, 1819 etc.

11) *Wiz* o nich spis náš zvláštá: *Würdigung der alten böhmischen Geschichtschreiber.* Eine gekürzte Preisschrift. Prag, 1830. 8.